

Raad voor de
rechtspraak

De minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties (waarnemend)
dhr. F. Rijkaart
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Afdeling strategie

bezoekadres
Kneuterdijk 1
2514 EM Den Haag

correspondentieadres
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

www.rechtspraak.nl

datum 3 september 2025
e-mail wetgeving.rvdr@rechtspraak.nl
cc Staatssecretaris Rechtsbescherming (waarnemend)
onderwerp Advies wijziging van de Grondwet ter invoering van
constitutionele toetsing

Geachte heer Rijkaart,

Bij brief van 9 juli 2025 (ontvangen op 11 juli 2025) verzochten de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en staatssecretaris Rechtsbescherming de Raad voor de rechtspraak (hierna: de 'Raad') advies uit te brengen inzake de wijziging van de Grondwet ter invoering van de rechterlijke bevoegdheid om wetten aan een aantal bepalingen van de Grondwet te toetsen en de toevoeging van een bepaling inzake beperkingen van grondrechten (hierna: het 'Wetsvoorstel').

Over constitutionele toetsing bracht de Raad al eerder in 2002 een wetgevingsadvies¹ en in 2022² en 2025³ twee zienswijzen uit. Het onderhavige advies sluit inhoudelijk aan bij deze eerdere adviezen.

HET WETSVOORSTEL

Het Wetsvoorstel strekt ertoe iedere rechter de bevoegdheid te geven om ambtshalve of op verzoek van een partij wetten te toetsen aan een limitatieve lijst van klassieke grondrechten uit hoofdstuk 1 van de Grondwet (gespreide toetsing). Bij strijdigheid van een wettelijk voorschrift met een klassiek grondrecht kan de rechter het wettelijk voorschrift buiten toepassing verklaren. Bij een constitutioneel gebrek aan het wettelijk voorschrift zelf kan de rechter verklaren dat hij het wettelijk voorschrift onverbindend acht.

Het Wetsvoorstel introduceert voorts een aanvullende algemene beperkingsclausule, waarin inhoudelijke vereisten zijn opgenomen voor de beperking van grondrechten.

Het doel van het Wetsvoorstel is om de rechtsbescherming van burgers te versterken en een grondwettelijke cultuur te bevorderen.

Na overleg met de gerechten, adviseert de Raad als volgt.⁴

¹ Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak en Raad voor de rechtspraak, Advies inzake Voorstel van wet van het Tweede Kamerlid Halsema, houdende verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, strekkende tot invoering van de bevoegdheid tot toetsing van wetten aan een aantal bepalingen van de grondwet door de rechter, 22 november 2002, (2002/16).

² Raad voor de rechtspraak, [Zienswijze van de Rechtspraak op rechterlijke constitutionele toetsing](#), 27 mei 2022.

³ Raad voor de rechtspraak, Zienswijze Contourennota constitutionele toetsing, 25 april 2025, [2025/20](#).

⁴ De Raad voor de rechtspraak heeft op grond van artikel 95 van de Wet op de rechterlijke organisatie een wettelijke adviestaak met betrekking tot nieuwe wets- en beleidsvoorstellen die gevolgen hebben voor de rechtspraak. De adviezen worden vastgesteld na overleg

Raad voor de
rechtspraak

datum 3 september 2025
pagina 2 van 8

HOOFDLIJNEN VAN HET ADVIES

- De Raad heeft met waardering kennisgenomen van het voornemen van het kabinet om de gedeeltelijke opheffing van het toetsingsverbod van artikel 120 van de Grondwet ter hand te nemen. De Raad pleit al jaren voor (een gedeeltelijke) opheffing van het toetsingsverbod en met dit Wetsvoorstel wordt een belangrijke, concrete stap gezet om dit te realiseren.⁵
- De Raad spreekt de hoop uit dat het Wetsvoorstel met voortvarendheid wordt behandeld. In het licht hiervan kan de Raad zich vinden in de keuze om dit Wetsvoorstel separaat in te dienen van een eventueel grondwetsvoorstel tot oprichting van een grondwettelijk hof en in de keuze om het aantal grondrechten waaraan getoetst kan worden te beperken tot de grondrechten die kunnen rekenen op het breedste draagvlak. Zo wordt een spoedige invoering van constitutionele toetsing door de rechter niet belast met voorstellen waarvoor op dit moment mogelijk een minder breed draagvlak bestaat.
- Ten aanzien van de in het Wetsvoorstel voorgestelde contouren voor rechterlijke constitutionele toetsing constateert de Raad dat die overeenkomen met de geadviseerde contouren in de Zienswijze van de Raad van 25 april jl., waarin de mogelijkheid voor iedere rechter om te kunnen toetsen aan een limitatieve lijst van klassieke grondrechten is geadviseerd, en waarin steun is uitgesproken voor aanvulling van de Grondwet met een aanvullende expliciete toetsingsmaatstaf voor de toetsing aan bepalingen in de Grondwet.
- Al met al kan de Raad zich goed vinden in de in het Wetsvoorstel uiteengezette contouren, en spreekt hij daarvoor zijn waardering uit. Wel vraagt de Raad om verduidelijking van een aantal punten in de toelichting. In het bijzonder vraagt de Raad om daarin aandacht te besteden aan de hoedanigheid van partijen in zaken aangaande mogelijke strijd van een wettelijk voorschrift met de Grondwet. Ook acht de Raad verduidelijking van de reikwijdte van de voorgestelde ambtshalve toetsing door de rechter wenselijk, in het bijzonder in relatie tot de algemene uitgangspunten voor de rolverdeling tussen partijen en de rechter in civiele procedures zoals neergelegd in artikel 24 en 25 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna: 'Rv'). Ook wijst de Raad op de potentieel aanzienlijke, maar op dit moment moeilijk te kwantificeren, werklastgevolgen voor de gerechten.

ADVIES

1. Het nieuwe artikel 120 van de Grondwet

met de gerechten. De Raad voor de rechtspraak is een adviescollege in de zin van artikel 79 en 80 van de Grondwet. Bij het opstellen van zijn adviezen beoordeelt de Raad de voorgenomen wet- en regelgeving in het bijzonder op de gevolgen voor de organisatie en de werklust van de gerechten en op de (praktische) toepasbaarheid en uitvoerbaarheid. Rechterlijke bij de behandeling van individuele zaken niet gebonden aan de inhoud van de wetgevingsadviezen van de Raad voor de rechtspraak.

⁵ Voor een nadere onderbouwing waarom de Raad voorstander is van rechterlijke constitutionele toetsing, zie: Raad voor de rechtspraak, Zienswijze Contourennota constitutionele toetsing, 25 april 2025, [2025/20](#), pagina 3 e.v..

Raad voor de
rechtspraak

datum 3 september 2025
pagina 3 van 8

1.1 Gespreide toetsing aan een beperkt aantal klassieke grondrechten op verzoek van een partij of ambtshalve (artikel 120, eerste lid, Grondwet)

1.1.1 Limitatieve lijst van grondwetbepalingen waar de rechter aan kan toetsen

Het kabinet kiest voor een limitatieve lijst van grondrechten waaraan de rechter kan toetsen.

In zijn Zienswijze van 25 april jl. heeft de Raad aangegeven dat de rechter in principe met zowel een limitatieve lijst van grondrechten als een materieel criterium uit de voeten kan. Een limitatieve lijst biedt echter wel voor iedereen de meeste duidelijkheid. De Raad onderschrijft derhalve de keuze in het Wetsvoorstel voor een limitatieve lijst van grondwetbepalingen waar de rechter aan kan toetsen.

1.1.2 Toetsing aan klassieke grondrechten

Het nieuwe eerste lid van artikel 120 van de Grondwet bepaalt dat de rechter kan beoordelen of een wet verenigbaar is met de grondrechten, geregeld in de artikelen 1, 2, derde en vierde lid, 3 tot en met 9, 10, eerste lid, 11 tot en met 17, 18, eerste lid, 19, derde lid, en 23, tweede, derde, vijfde, zesde en zevende lid. Met andere woorden: de rechter kan voortaan wetten toetsen aan de zogenoemde klassieke grondrechten uit de Grondwet.

Uit pagina 10 van de Memorie van Toelichting (hierna: de 'MvT') volgt dat de keuze voor deze limitatieve lijst van grondwetbepalingen mede is ingegeven door de noodzaak nu daadwerkelijk over te gaan tot indiening van een voorstel dat strekt tot een gedeeltelijke opheffing van het toetsingsverbod van artikel 120 Grondwet. Om dit te bewerkstelligen, kiest het kabinet ervoor het toetsingskader in dit Wetsvoorstel te beperken tot de bepalingen waarvoor een breed draagvlak bestaat en die een duidelijke constitutionele rijpheid bezitten.

In de Zienswijzen 2022 en 2025 liet de Raad al weten dat rechterlijke toetsing aan klassieke grondrechten op brede steun kan rekenen binnen de Rechtspraak. De in het nieuwe eerste lid van artikel 120 van de Grondwet vermelde klassieke grondrechten vormen naar de mening van de Raad een goed vertrekpunt voor de lijst met grondwetbepalingen waaraan de rechter voortaan mag toetsen.

De Raad kan zich ook vinden in de keuze om het aantal grondrechten waaraan getoetst kan worden in dit Wetsvoorstel te beperken tot de grondrechten die kunnen rekenen op het breedste draagvlak. Zo wordt een spoedige invoering van verdergaande constitutionele toetsing door de rechter niet belast met voorstellen waarvoor op dit moment mogelijk een minder breed draagvlak bestaat.

1.1.3 Gespreide toetsing

Met de gedeeltelijke opheffing van artikel 120 Grondwet, krijgen de rechters bij alle rechtsprekende instanties de bevoegdheid wetten te toetsen aan de, van het toetsingsverbod uitgezonderde, grondwetbepalingen. Aldus kiest het kabinet voor een stelsel van gespreide toetsing (MvT, pagina 17). In zijn eerdere wetgevingsadvies en Zienswijzen heeft de Raad aangegeven voorstander te zijn van gespreide toetsing, omdat dit het beste aansluit bij het huidige Nederlandse systeem, waarbij al sprake is van gespreide toetsing door de rechter van wetten aan verdragen en van lagere regelgeving aan de

Raad voor de
rechtspraak

datum 3 september 2025
pagina 4 van 8

Grondwet. Het uitgangspunt van gespreide toetsing in het Wetsvoorstel kan derhalve rekenen op steun van de Raad.

1.1.4 Toetsing op verzoek van een partij of ambtshalve

De artikelsgewijze toelichting bij het nieuwe eerste lid van artikel 120 van de Grondwet vermeldt dat de rechter ambtshalve of nadat een partij hierom verzocht heeft, de mogelijkheid heeft om te beoordelen of een wet verenigbaar is met de klassieke grondrechten.

Toetsing op verzoek van een partij

Uitgaande van de doelstelling van het versterken van individuele rechtsbescherming die aan deze grondwetswijziging ten grondslag ligt, acht de Raad het een logische keuze dat een partij de rechter om toetsing van een wettelijk voorschrift aan de klassieke grondrechten in de Grondwet kan verzoeken.

Pagina 10 van de MvT vermeldt dat grondrechten op verschillende manieren aan burgers een aanspraak toekennen die tegenover de overheid kan worden ingeroepen. Andersom kan de overheid geen beroep doen op grondrechten ten overstaan van de burger, aldus de MvT.

Naar aanleiding van deze opmerking in de MvT rijst de vraag of de overheid - bijvoorbeeld een gemeente - in een procedure bij de rechter wel kan verzoeken om een wet in formele zin buiten toepassing te laten, of juist niet. De Raad zou het op prijs stellen als er in de MvT meer aandacht zou kunnen worden besteed aan de rol van het bestuursorgaan als partij.

Ook rijst naar aanleiding van deze opmerking in de MvT de vraag of procedures waarin door een partij wordt verzocht om een wettelijk voorschrift te toetsen aan een klassiek grondrecht, altijd procedures zullen zijn in de relatie tussen burger en overheid. De Raad acht het niet ondenkbaar dat ook in geschillen tussen burgers en/of rechtspersonen onderling een beroep op de constitutionele toets wordt gedaan in gevallen waarin een partij haar vordering of verweer (mede) baseert op een wettelijk voorschrift in een wet in formele zin. Denk in dit verband bijvoorbeeld aan een beroep van een patiënt op strijdigheid met de Grondwet van binnen een zorginstelling geldende wetgeving. Een dergelijke actie zal zich richten tegen de zorginstelling - niet tegen de overheid.

Daarnaast vraagt de Raad zich af of de partij die om toetsing verzoekt altijd een natuurlijk persoon moet zijn. Naar de mening van de Raad valt niet uit te sluiten dat in de praktijk ook rechtspersonen in sommige gevallen een beroep op strijdigheid van een wettelijk voorschrift met de Grondwet zullen doen, bijvoorbeeld met artikel 1 van de Grondwet (gelijke behandeling), artikel 7 (vrijheid van meningsuiting), artikel 10 (privacy), artikel 14 (onteigening), artikel 16 (*nulla poena* beginsel), artikel 17 (wettelijke toekenning rechter) en artikel 23 (het verzorgen van onderwijs, dat – bijna per definitie – door rechtspersonen ter hand wordt genomen). Het is goed voorstelbaar dat er ook vanuit verenigingen en/of stichtingen de behoefte wordt gevoeld om een verzoek tot toetsing te doen ter versterking van de rechtsbescherming van aangesloten leden. Denk bijvoorbeeld aan een VvE of een vereniging van psychiatrische patiënten die de belangen behartigt van zijn leden, of een stichting die namens de gedupeerden in een bepaalde zaak procedeert. Het niet uitsluiten van rechtspersonen kan naar de mening van de Raad bevorderlijk zijn voor de rechtsbescherming van individuele burgers en voor een grondwettelijke cultuur, en kan daarmee bijdragen aan het realiseren van de primaire doelstellingen van

Raad voor de
rechtspraak

datum 3 september 2025
pagina 5 van 8

het Wetsvoorstel.

In het licht van deze vragen, vraagt de Raad u om in de MvT nader in te gaan op de hoedanigheid van partijen in procedures waarin de rechter wordt verzocht om te toetsen aan klassieke grondrechten.

Ambtshalve toetsing door de rechter

De Raad acht eveneens nadere verduidelijking wenselijk op het punt van de ambtshalve toetsing van de rechter aan grondwetsbepalingen. Uit de MvT meent de Raad op te maken dat het om een bevoegdheid gaat en niet om een verplichting om in iedere zaak ambtshalve te toetsen aan de in artikel 120 van de Grondwet genoemde grondrechten. Dit lijkt onder meer te volgen uit het gebruik van het woord ‘kan’ in het nieuwe eerste lid van artikel 120 van de Grondwet (*‘De rechter kan beoordelen of een wet verenigbaar is met de grondrechten [...]’*) en het woord ‘mogelijkheid’ in de artikelsgewijze toelichting bij het nieuwe eerste lid van artikel 120 van de Grondwet (*‘In het eerste lid van het nieuwe artikel 120 Grondwet wordt tot uitdrukking gebracht dat de rechter, ambtshalve of nadat een partij hierom verzocht heeft, de mogelijkheid heeft om te beoordelen of een wet verenigbaar is met de klassieke grondrechten’* (MvT, pagina 27)).

Voor zover de ambtshalve toets zou behelzen dat de rechter de mogelijkheid tot ambtshalve toetsing aan klassieke grondrechten heeft, maar niet gehouden is om in iedere zaak ambtshalve te onderzoeken of enige strijdigheid aan de orde is, kan daarmee worden ingestemd, maar ligt explicitering in de toelichting in de rede. Mocht echter toch sprake zijn van een verplichting voor de rechter om in iedere zaak te onderzoeken of sprake is van enige strijdigheid met een klassiek grondrecht, dan wijst de Raad er op dat dit aanzienlijke gevolgen zal hebben voor de werklast van de gerechten.

In het licht van het voorgaande, acht de Raad een nadere verduidelijking van de beoogde reikwijdte van de ambtshalve toetsing van de rechter wenselijk.

Specifiek voor civiele zaken merkt de Raad voorts op dat ambtshalve toetsing door de rechter niet voor de hand ligt gelet op de rolverdeling tussen partijen en de rechter in civiele procedures. Ambtshalve toetsing aan grondrechten door de civiele rechter lijkt moeilijk te verenigen met artikel 24 Rv, dat bepaalt dat het partijen zijn die de feiten en rechtsgronden moeten aanvoeren. Ook levert ambtshalve toetsing spanning op met artikel 25 Rv dat bepaalt dat de rechter rechtsgronden slechts aanvult. Naar de mening van de Raad dienen de algemene uitgangspunten voor de rolverdeling tussen partijen en rechter in civiele procedures zoals neergelegd in artikel 24 en 25 Rv gehandhaafd te blijven, en zal de rol van de rechter bij toetsing aan de Grondwet moeten passen binnen de bestaande rolverdeling in het burgerlijk procesrecht. Voor zover de ambtshalve toetsing aan grondrechten zou behelzen dat de civiele rechter die - *prima facie* - ambtshalve vaststelt dat een wet niet verenigbaar is met een klassiek grondrecht, gehouden is om vervolgens daarop in te gaan, bijvoorbeeld door dit tijdens de mondelinge behandeling bij partijen aan de orde te stellen, lijkt dat verenigbaar met de huidige uitgangspunten voor de rolverdeling tussen partijen en de rechter in civiele procedures zoals geformuleerd in artikel 24 en artikel 25 Rv. Mocht echter een andere, verdergaande vorm van ambtshalve toetsing worden beoogd, dan levert dat spanning op met de genoemde algemene uitgangspunten van het burgerlijke procesrecht, en zal dat niet alleen zeer aanzienlijke gevolgen hebben voor de werklast van de civiele rechter, maar

datum 3 september 2025
pagina 6 van 8

ook voor de rechtszekerheid.

De Raad acht het van belang dat de rol van de civiele rechter bij toetsing aan de Grondwet verenigbaar is met de geldende algemene uitgangspunten voor de rolverdeling tussen partijen en de rechter in civiele procedures, en vraagt daarom om aandacht te besteden in de MvT aan de verenigbaarheid van de voorgestelde ambtshalve toetsing met artikel 24 en 25 Rv.

1.2 Remedies (artikel 120, derde lid, Grondwet)

1.2.1 De gekozen formulering

Het nieuwe derde lid van artikel 120 van de Grondwet bepaalt dat een bepaling in een wet geen toepassing vindt indien deze toepassing niet verenigbaar is met de bepalingen, genoemd in het nieuwe eerste lid van artikel 120 Grondwet. Blijkens de MvT is met het derde lid beoogd aan te sluiten bij de redactie van artikel 94 van de Grondwet.

De Raad constateert dat de rechtspraak goed uit de voeten kan met de toetsing van wetten aan verdragen zoals geformuleerd in artikel 94 van de Grondwet. Ook met het oog op duidelijkheid en consistentie acht de Raad het wenselijk om, waar wenselijk en mogelijk, aan te sluiten bij bestaande formuleringen in de (grond)wetgeving. De Raad kan zich derhalve vinden in de op artikel 94 van de Grondwet geënte formulering van het nieuwe derde lid van artikel 120 Grondwet.

1.2.2 De voorgestelde remedies en de gevolgen ervan

Blijkens de MvT, pagina 19-20, kan de rechter bij strijdigheid van een wettelijk voorschrift met een klassiek grondrecht het wettelijk voorschrift buiten toepassing verklaren. Bij een constitutioneel gebrek aan het wettelijk voorschrift zelf, kan de rechter verklaren dat hij het wettelijk voorschrift onverbindend acht.

De Raad kan zich vinden in de voorgestelde remedies en in de toelichting van de betekenis daarvan in de MvT. Het komt de Raad voor dat in die gevallen waarin individuele omstandigheden maken dat een wet(telijk voorschrift) in strijd komt met een grondrecht, het door de rechter buiten toepassing laten van dat wet(telijk voorschrift) in dat concrete geval het meest voor de hand liggende rechtsgevolg is. Indien de rechter oordeelt dat aan een wettelijke bepaling een intrinsiek defect kleeft, dan komt het de Raad als wenselijk voor dat de bepaling ook in andere gevallen buiten toepassing kan worden gelaten en ligt onverbindendverklaring in de rede. Hiermee kan de rechter zijn rechtsbeschermende rol in het individuele geval optimaal vervullen en vervult de rechter richting wetgever een signalerende rol, zonder op diens stoel te gaan zitten.

Wél acht de Raad het wenselijk om in MvT meer aandacht te besteden aan de reikwijdte van de onverbindendverklaring van een wet(telijke) regeling in het bestuursrecht. Dit omdat de onverbindendverklaring van een wettelijk voorschrift doorgaans een verder strekkende werking heeft dan alleen het individuele geval. Zie bijvoorbeeld de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven van 24 december 2024, inzake nr. ECLI:NL:CBB:2024:927 (r.o. 7.1).

Raad voor de
rechtspraak

datum 3 september 2025
pagina 7 van 8

2. Eén aanvullende, algemene beperkingsclausule met proportionaliteitseis (artikel 23 van de Grondwet)

Aan het slot van hoofdstuk 1 van de Grondwet wordt in een nieuw toe te voegen artikel 23 één aanvullende algemene beperkingsclausule toegevoegd, luidende: *‘Een beperking van een grondrecht staat in een redelijke verhouding tot het daarmee beoogde doel en gaat niet verder dan het doel van de beperking vereist.’*

Zoals de Raad al in zijn Zienswijze van 25 april jl. heeft aangegeven, ziet de Raad geen probleem als met één algemene beperkingsclausule wordt gewerkt, zolang de beperkingssystematiek voor grondwettelijke rechten maar overeenkomt met die van het EVRM en het EU-Handvest. Ook kan de Raad zich vinden in het voorgestelde aanvullende karakter van de algemene beperkingsclausule, en acht de Raad deze werkbaar in combinatie met de bestaande per grondrecht geformuleerde beperkingsclausules. In de jurisprudentie kunnen waar nodig nog bijzonderheden per bepaling worden uitgediept.

Ten aanzien van de (proportionaliteits)toets zelf zoals voorgesteld in de algemene beperkingsclausule en zoals toegelicht in de MvT, merkt de Raad op dat die op het eerste gezicht werkbaar voorkomt. De praktijk zal dit echter verder moeten uitwijzen.

Tot slot merkt de Raad op dat hij blij is met de aandacht die de MvT op pagina 25 aan de toetsingsintensiteit van de rechterlijke toetsing besteedt, en met de handvatten die de MvT daarvoor biedt. De Raad verwacht dat de Rechtspraak hiermee uit de voeten kan.

WERKLAST

De Raad verwacht dat het voorliggende Wetsvoorstel resulteert in een aanzienlijke werklastverzwaring voor de Rechtspraak. Het betreft een werklastverzwaring die zich naar verwachting in den brede - over alle rechtsgebieden heen - voordoet. De invoering van constitutionele toetsing betekent een uitbreiding van de taken en daarmee een verzwaring van de werklast van rechters. Hieronder volgt een toelichting.

Rechters kunnen als gevolg van dit Wetsvoorstel wetten in formele zin gaan toetsen aan de klassieke grondrechten in de Grondwet. Dit op verzoek van partijen of ambtshalve. Het gaat hier om een nieuwe en *aanvullende* toets die naast de al gebruikelijke toets aan mensenrechtenverdragen en/of Unierecht komt. Voorzien wordt dat er een wezenlijke nationale grondrechtjurisprudentie opgebouwd moet worden, ook over hoe om te gaan met de mogelijkheid om wetten (wetsbepalingen) in formele zin *ambtshalve* te toetsen aan de Grondwet. Het is in het kader van de werklast van belang om duidelijkheid te krijgen over de toepassing van deze mogelijkheid tot ambtshalve toetsing (beperkt, ruim of mogelijk zelfs verplicht). Dit kan namelijk potentieel in *iedere* rechtszaak aan de orde zijn. Een en ander resulteert in een toename van zaakscomplexiteit in alle rechtsgebieden waardoor er meer tijd nodig zal zijn om zaken af te doen.

Raad voor de
rechtspraak

datum 3 september 2025
pagina 8 van 8

Daarnaast voorziet de Raad dat het Wetsvoorstel mogelijk resulteert in meer zaken. Dit zal mede afhangen van de inschatting van partijen op de kans van slagen en de procesbereidheid. De verwachting is dat het Wetsvoorstel een beperkte aanzuigende werking kan hebben.

De Raad vindt het in dit stadium lastig om de werklasteffecten concreet in te schatten en door te rekenen. De werklasteffecten kunnen in de praktijk zeer substantieel zijn. Daarom gaat de Raad vooralsnog uit van een minimum werklasteffect van jaarlijks 8 miljoen euro structureel. Dit betreft het equivalent van 1% van de gerealiseerde productiegerelateerde kosten van de Rechtspraak. Gelet op alle onzekerheden, acht de Raad het in dit geval opportuun om de werklasteffecten voor de Rechtspraak na invoering van het Wetsvoorstel te monitoren om zonodig de werklastberekening te kunnen bijstellen.

CONCLUSIE

De Raad voor de rechtspraak kan zich op hoofdlijnen verenigen met het Wetsvoorstel en spreekt daarvoor zijn waardering uit. De Raad heeft geen zwaarwegende bezwaren tegen het Wetsvoorstel, maar geeft u in overweging om het Wetsvoorstel op de in dit advies genoemde onderdelen te verduidelijken en aan te passen.

TOT SLOT

Indien na het uitbrengen van dit advies het Wetsvoorstel op belangrijke onderdelen wordt gewijzigd of indien uit nadere uitvoeringsregelgeving belangrijke werklastgevolgen voortvloeien, dan wordt de Raad graag in de gelegenheid gesteld daarover aanvullend te adviseren. Met het oog op de voorbereiding van de gerechten op de invoering van het Wetsvoorstel, stelt de Raad er prijs op als hij geïnformeerd wordt over de indiening van het Wetsvoorstel bij de Tweede en de Eerste Kamer en de plaatsing van de definitieve wetstekst in het *Staatsblad*. Ook eventuele nadere regelgeving volgend op dit Wetsvoorstel met gevolgen voor de rechtspleging valt binnen het adviesrecht van de Raad. Voor zover van toepassing, ontvangt de Raad graag een adviesaanvraag voor deze nadere regelgeving.

Hoogachtend,

Henk Naves
Voorzitter Raad voor de rechtspraak